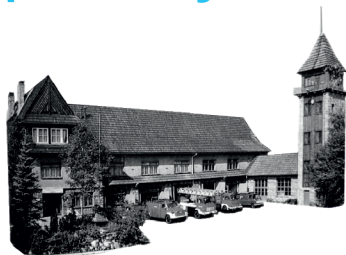

Spacer po miejscach związanych z Zakopiańskim Gniazdem „Sokoła” oraz jego członkami

1

Sokolnia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Zakopanem
ul. Władysława Orkana 2a

Siedziba zakopiańskiego Gniazda „Sokoła” mieści się przy ulicy Orkana 2a, tam gdzie stał pierwszy budynek „sokoli” z roku 1909. Miejsce pozostało to samo, ale zmianie uległa architektura obiektu, który w czasie okupacji przejęli Niemcy i przeznaczili na obiekt straży pożarnej. Po wojnie również służył strażakom, ale w 1954 r. na jego miejscu powstał nowy budynek wg projektu arch. Anny Górskiej. Dopiero po roku 1989 pojawiła się możliwość odzyskania „Sokolni” przez reaktywowane Gniazdo. Częściowe uregulowanie spraw własności nastąpiło w roku 2025.

6

Hotel „Sport” i restauracja „Przełęcz”
ul. Krupówki 40

Podążając tą samą stroną w górę, dochodzimy do budynku tzw. „Galerii”. Niedługo w tym miejscu stał hotel „Sport” druha Adama Karpowicza z przeszkloną restauracją „Przełęcz”, w której spotykała się miejscowa elita, w tym druhowie z „Sokoła”, oraz wybitne postaci przybywające na wywczas do Zakopanego. Po dawnym obiekcie pozostały jedynie ślady stajni na zapleczu.

11

Hotel „Morskie Oko”
ul. Krupówki 30

Niemal naprzeciwko, pod numerem 30, ulokowany jest hotel „Morskie Oko”, dawniej Władysława Dziakiewicza. Co prawda, budynek, w którym bywali wybitni literaci, artyści i wczasowicze, nie wiąże się ściśle z „Sokołem”. Spotykali się jednak w jego wnętrzach i na przeszklonej werandzie także druhowie Zakopiańskiego „Sokoła”.

16

Cesarsko-Królewska Szkoła Zawodowa Przemysłu Drzewnego
ul. Krupówki 8

Zespół Szkół Budowlanych im. dra Władysława Matlakowskiego to szkoła z tradycją sięgającą roku 1876. W obecnym budynku działa od 1883 r. – najpierw jako Cesarsko-Królewska Szkoła Zawodowa Przemysłu Drzewnego. Jednym z jej dyrektorów był dr Stanisław Barabasz, wiceprezes zakopiańskiego „Sokoła”. Był on pierwszym polskim dyrektorem tej szkoły. Zajęcia wzbogacał o gimnastykę, higienę, anatomię i ratownictwo. Znany też jest jako malarz akwarelista, fotograf, a nade wszystko, jako twórca nowoczesnego narciarstwa.

2

Kino „Sokół”
ul. Władysława Orkana 2

Wychodząc z placu przed „Sokolnią” napotyamy budynek kina „Sokół”. Wybudowany został z własnych nakładów druhow i druhen w roku 1929, jako „miejskie kino we wsi”, a udźwiękowiony w 1931 r.

7

Kamienica i Zakład Foto Henryka Schabenbecka
ul. Krupówki 51

Naprzeciwko deprecjonującej historii budowli, pod numerem 51, ulokowana jest kamienica Henryka Schabenbecka, ostatniego prezesa naszego Gniazda okresu przedwojennego. Ten energiczny prezes, wybitny artysta fotografik, prowadził w tym miejscu zakład fotograficzny, a pracował w nim przed wojną i po niej druha Roman Serafin, również artysta fotografik, chorąży naszego Gniazda, ze znaczącymi osiągnięciami w skokach narciarskich. Druh prezes po wybuchu wojny objął stanowisko burmistrza miasta, lecz wkrótce został aresztowany i rozstrzelany w Forcie Krzesławickim w Krakowie. Tradycje fotograficzne tego miejsca po wojnie kontynuowała spółdzielnia „Foto-Jedność”, lecz miejscowi korzystający z jej usług nigdy nie używali tej nazwy, zawsze udawali się „do Schabenbecka”. Dziś już śladu po zakładzie fotograficznym nie ma, a w kamienicy mieści się karczma „Biały Miś”. Nazwa karczmy poniekąd nawiązuje do tradycji tego miejsca, gdyż białego misia dla pozowania do fotografii z turystami wymyślił właśnie Henryk Schabenbeck.

12

Kamienica Zwolińskich
ul. Krupówki 37

Zaraz powyżej usytuowana jest pod numerem 37 kamienica Zwolińskich. Mieściła się w niej księgarnia prowadzona przez Leonarda Zwolińskiego, w swoim czasie prezesa tutejszego Gniazda. Jego synowie Tadeusz i Stefan zasłużyli się dla kartografii tatrzańskiej, badań speleologicznych oraz fotografii Tatr.

17

Dom Spółki Handlowej Zamoyskiego
Kościeliska 2D

Skręcając w lewo – z dolnego skrzyżowania Krupówek w ulicę Kościeliską – pod nr 2d mijamy po prawej stronie dom Spółki Handlowej, założonej przez hr. Władysława Zamoyskiego celem stworzenia konkurencji rozwijającemu się handlowi żydowskiemu.

3

Obelisk z popiersiem druha Franciszka Marduły
ul. Władysława Orkana 2

Przed kinem „Sokół” stoi obelisk z popiersiem druha Franciszka Marduły – lutnika, pedagoga, trenera, reprezentanta Polski w kombinacji norweskiej i biegach narciarskich. Franciszek Marduła był przedwojennym naczelnikiem „Sokoła” w Zakopanem, a od 1989 r. jego prezesem, zasłużonym w reaktywacji Gniazda po okresie PRL-u. Wspomnieć należy, że druha Franciszek był synem chrzestnym wybitnego poety Jana Kasprowicza.

8

Pomnik hr. Władysława Zamoyskiego
Powyżej skrzyżowania ulicy Krupówki i Alei 3. Maja

Kierując się w górę deptaka i mijając „oczko wodne” dochodzimy do zbiegu Krupówek i alei 3 Maja, gdzie stoi pomnik hr. Władysława Zamoyskiego. Postać ta jest wielce zasłużona dla Zakopanego, tutejszego Gniazda „Sokoła” i Polski. Doprowadził on do zbudowania linii kolejowej z Chabówki do Zakopanego, przysłużył się w wygranym sporze o Morskie Oko, w swej działalności wspierał, również finansowo instytucje społeczne, oświatowe, kulturalne, powołał spółkę handlową dla krzewienia polskiego handlu, wsparł budowę wodociągów i elektrowni w Zakopanem, współfinansował budowę szosy do Morskiego Oka. Ofiarował św. Bratu Albertowi teren pod budowę klasztoru pod Kalatówkami. Nabywszy dobra tatrzańskie, uratował je przed dalszą dewastacją i aktywnie działał w Towarzystwie Tatrzańskim. Był prezesem instytucji Czci i Chleba, założycielem Towarzystwa Literacko-Artystycznego, wspierał prowadzoną w Kuźnicach Szkołę Domowej Pracy Kobiet. Jako aktywny druha sokoli wspierał finansowo Zakopiańskie Gniazdo, udostępnił teren i materiały budowlane na jego budowę. Swoją majątek przekazał narodowi polskiemu, zakładając Fundację Kórnicką.

13

Kamienica Krzyżaka
ul. Krupówki 35

Podążając ulicą Gen. Andrzeja Galicy w kierunku deptaka, wyjdziemy wprost na kamienicę Krzyżaka, dawniej z apteką „Pod Białym Orłem” Ferdynanda Tabeau (czyt. Tabo) na parterze. Prezesura Antoniego Krzyżaka przypadła na najsmutniejszy okres w historii Gniazda. Po II wojnie światowej ówczesne władze zlikwidowały Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce, skutkiem czego zakopiańskie Gniazdo przestało istnieć, a prezes zmuszony był wypełnić decyzję władz i przekazać cały majątek państwu.

18

Hotel „Pod Giewontem”
ul. Nowotarska 2

Schodząc w dół Krupówkami, dojdziemy do skrzyżowania z ulicami Kościeliską i Nowotarską. Narożny dom po prawej stronie ulicy Nowotarskiej, pod nr 2, to pierwszy zakopiański hotel „Pod Giewontem” Romualda Kuliga, członka Zakopiańskiego Gniazda. Odbывwały się w nim spotkania druhow, a po pożarze Zakładu Wodoleczniczego Wenanteo Piaseckiego, także ćwiczenia gimnastyczne prowadzone m.in. przez hr. Władysława Zamoyskiego, Stanisława Eliasza Radzikowskiego i innych druhow.

4

Pomnik Grunwaldzki i Grób Nieznanego Żołnierza
Plac Niepodległości

Skręcając nieco w lewo dochodzimy do Placu Niepodległości z Pomnikiem Grunwaldzkim (nazywanym też Pomnikiem Króla Władysława Jagiełły). Pomnik powstał z okazji 500-lecia bitwy pod Grunwaldem i został odsłonięty 20 sierpnia 1911 r. Projekt i rzeźby wykonał bezinteresownie Wojciech Brzega – wybitny artysta, publicysta, nauczyciel i pierwszy góral w szeregach Narodowej Demokracji. Materiał na pomnik darował hr. Władysław Zamoyski. Pod pomnikiem usytuowany jest Grób Nieznanego Żołnierza.

9

Kamienica Romana Serafina
ul. Krupówki 81

Podążając w górę, po lewej stronie mijamy kamienicę nr 81, w której mieszkał z rodziną druha Roman Serafin.

14

Dom gen. Mariusza Zaruskiego (Willa Krywań)
ul. Zaruskiego 15

Na ulicy Zaruskiego znajduje się Willa „Krywań”, dom ówczesnego majora, później generała, Mariusza Zaruskiego, twórcy Tatrzańskiego Pogotowia Ratunkowego. Dał się poznać jako fotograf, malarz, poeta, prozaik, podróżnik, taternik, ułan, były zesłaniec, legionista, instruktor harcerski, pionier polskiego żeglarsstwa, twórca polskiego jacht klubu. W zakopiańskim „Sokole” prowadził przez pewien czas Polową Drużynę Sokolą. Wchodził też w skład Rady Narodowej, powstałej w 1918 r. Rzeczypospolitej Zakopiańskiej i – dowodząc wówczas kompanią – wyzwał ją zajęte przez Czechosłowację polskie wsie.

19

Liceum Plastyczne im. Antoniego Kenara
ul. Kościeliska 35

Kierując się w głąb ul. Kościeliskiej, pod nr 35, po lewej stronie, wyraźnie widać budynek „Strug”, siedzibę dawniej Spółki Akcyjnej produkującej meble, w którym obecnie mieści się Państwowe Liceum Plastyczne im. Antoniego Kenara. W szkole tej uczyli wybitni lutnicy, prezisi honorowi Zakopiańskiego Gniazda „Sokoła” – Franciszek Marduła i jego syn, Stanisław, wraz z żoną, druhną Alicją.

5

Dawna łaźnia Miejska
ul. Staszica 13

Wychodząc z placu przed kinem, nieco w oddali widać na skraju parku miejskiego seledynowy budynek dawnej łaźni Miejskiej przy ulicy Staszica. Wybudowana została, tak jak i elektrownia na Kamieńcu, z inicjatywy wójta gminy Medarda Kozłowskiego, członka „Sokoła”, posła na Sejm RP, publicysty, prezesa Związku Uzdrawisk Polskich, kierownika tutejszego koła Stronnictwa Narodowego. Druh Medard Kozłowski współtworzył w 1918 r. Radę Narodową i był jej spirytus movens. Mieszkał w tym budynku do czasu sprawowania urzędu wójta.

10

„Bazar Polski” – obecnie „Delikatesy”, restauracja „Sphinx”, Miejska Galeria Sztuki.
ul. Krupówki 41

Po tej samej stronie Krupówek, w budynku pod numerem 41, znajdują się obecnie „Delikatesy”, restauracja „Sphinx”, Miejska Galeria Sztuki. Jednak historia tego obiektu wiąże się z hr. Władysławem Zamoyskim, którego staraniem wybudowano „Bazar Polski” z przeznaczeniem na sklepy promujące polskie produkty i polską myśl techniczną oraz prezentowanie dzieł sztuki.

15

Pomnik dra Andrzeja Chramca
ul. Kościuszki 13

Ulicą Kościuszki dojdziemy do Urzędu Miasta, przed którym stoi pomnik dra Andrzeja Chramca, pierwszego górala z wyższym wykształceniem, lekarza, radnego gminy i wójta Zakopanego. Założył on sanatorium wodolecznicze, a w gminie wyznaczył wiele ulic i założył straż pożarną. Będąc prezesem Ligi Pomocy Przemysłowej zainicjował wystawę przemysłu krajowego w Zakopanem w 1905 r. Był też trzecim z rzędu prezesem zakopiańskiego „Sokoła”.

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

Scenariusz spaceru: dh Kazimierz Murasiewicz
Skład i grafika mapy: Zygmunt Fit